

**การมีส่วนร่วมของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพร
ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก**

**KAREN'S PARTICIPATION IN HERB DEVELOPMENT PROGRAM
UNDER THE ROYAL INITIATIVE PROJECT IN
PHATAT PHA DAENG SUBDISTRICT, MAE SOT DISTRICT,
TAK PROVINCE**

สุจิตรา ชำนาญศรีเพ็ชร¹
สันติ สุขสอาด²
อภิชาติ ภัทรธรรม²

Sujittra Chamnansripeth¹
Santi Suksard²
Apichart Pattaratuma²

ABSTRACT

The study on Karen's participation in herb development program under the Royal Initiative Project in Phatat Pha Daeng Subdistrict, Mae Sot District, Tak Province. The data were gathered by employing the designed questionnaires interviewed the household heads or representative of 160 sampled households. The obtained data was analyzed by statistical software package in order to represent the statistical values in term of frequency, percentage, maximum, minimum, mean, standard deviation, Chi-square and Fisher's Exact Test with the given significance level of .05

Results of the study indicated that the gender of respondents were male and female, and shared with almost the same proportion, they were 50.6% and 49.4% respectively. Their average number of household member were 5. Agriculture was their main occupation, and their average annual income and expenditure were 33,968 baht and 28,932 baht respectively. The former domiciles of the most (83.1%) were located in the present areas, and their resettled periods were 39 years. The proportion of respondents who weren't social group member was 50.6%. Most of them (84.4%) participated in reforestation activities which practiced in the areas near by their villages. Most of them (70%) had never attended any training course about herbs. Most of them (80.6%) received information about herbs, 70.6% of them having knowledge of herbs at high level and used to utilized herbs (97.4%).

---

¹ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

² ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

The most of Karen's participated in the herbs development program activities at the low level (62.5 %). The socio-economic factors affecting Karen's participation in herb development program under the Royal Initiative Project were herb information receipt, used to attend the herbs training course and participation in the reforestation project activities. Thus, the Officers of Coordination Center under the Village Development Project should recognize the significance of the public relation and to initiate the training course in herbs, as well as to encourage the Karen's participation more in reforestation activities under the herb project.

บทคัดย่อ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนจำนวน 160 ครัวเรือนตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น และประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคสแควร์ (Chi-square) และค่า Fisher's Exact Test กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาพบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 50.6 หญิงร้อยละ 49.4 มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ย 33,968 บาทต่อปี และรายจ่ายเฉลี่ย 28,932 บาทต่อปี ภูมิลำเนาเดิมของราษฎรส่วนใหญ่เกิดที่นั้ร้อยละ 83.1 โดยมีระยะเวลาตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 39 ปี ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมร้อยละ 50.6 มีการเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านร้อยละ 84.4 ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 70.0 การได้รับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 80.6 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรอยู่ในระดับความรู้สูงร้อยละ 70.6 มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรร้อยละ 97.4 กิจกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 62.5 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ได้แก่การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสาร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า ดังนั้นเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านควรรู้ความสำคัญในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ตลอดจนส่งเสริมให้ชาวปกากญอเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าในโครงการพืชสมุนไพรให้มากขึ้น

คำนำ

ป่าไม้ในประเทศไทยจัดได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งทรัพยากรและศูนย์รวมพืชสมุนไพรนานาชนิดที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อการรักษาสมดุลทางธรรมชาติอันเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและ

อนาคต จากการสำรวจพื้นที่ป่าของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2504 มีพื้นที่ป่า 171,017,812 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ประเทศในปี พ.ศ. 2547 เนื้อที่ป่าไม้ลดลงเหลือ 104,807,368 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 32.67 ของพื้นที่ประเทศในปี (กรมป่าไม้, 2548) ปัจจุบันการลักลอบทำลายป่าไม้ก็ยังคงดำเนินต่อไป ถึงแม้มีกฎหมายและบทกำหนดโทษแก่ผู้ที่ทำผิด ส่วนหนึ่ง

เป็นเพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในทางเศรษฐกิจ ความต้องการขยายพื้นที่ทำการเกษตรของคนในพื้นที่สูง ซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบการจัดการพื้นที่ อันเป็นสาเหตุให้มีการทำไร่เลื่อนลอย จากสถิติการรวบรวมข้อมูลประชากรในพื้นที่สูงหรือชาวไทยภูเขา ระบุว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าปกากญอมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดตาก พบว่ามีจำนวนมากเป็นอันดับ 3 ของประเทศ คือ 94,334 คน และในอำเภอแม่สอดมีจำนวน 13,898 คน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545) นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อที่ป่าไม้ของจังหวัดตากซึ่งแต่เดิมในปี พ.ศ. 2531 มีเนื้อที่ป่าคิดเป็นร้อยละ 76.08 และเมื่อปี พ.ศ. 2541 พื้นที่ป่าลดลงเหลือร้อยละ 70.04 (กรมป่าไม้, 2547) พื้นที่ป่าลดลงเรื่อยๆ จากสาเหตุการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ป่าของชาวไทยภูเขา ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การขาดการศึกษา การใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างไม่ถูกวิธี มีผลให้เกิดการทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพืชสมุนไพรให้หมดสิ้นไปได้อย่างง่ายดาย ซึ่งสาเหตุดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องมีการมีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการเข้าทำการช่วยเหลือหรือพัฒนาชุมชนอย่างเร่งด่วน เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ชาวไทยภูเขามีวิถีชีวิตที่เอื้อประโยชน์กับป่า โดยวิธีการพัฒนาที่ดีรูปแบบหนึ่งคือการให้ชาวไทยภูเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยและห่วงใยต่อสภาพปัญหาดังกล่าว ผวนอกกับการที่พระองค์ทรงสนพระทัยในด้านพฤกษศาสตร์ พืชสมุนไพร ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงทรงมีพระราชกระแสจัดตั้งโครงการพืชสมุนไพรขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ให้ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน ดำเนินการเป็นหน่วยงานราชการรับผิดชอบดูแล พัฒนาแก้ไข

ปัญหาชุมชน ให้การอบรม สร้างความรู้และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรพืชสมุนไพรรักษาโรคเบื้องต้นไปพร้อมๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี โดยกำหนดวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ซึ่งใช้พื้นที่ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่เป้าหมาย (ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน, 2547)

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอต่อโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ครั้งนี้ เพื่อนำความรู้หรือผลที่ได้จากการทำวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวทางในการดำเนินโครงการเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ พืชสมุนไพร อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และส่งผลไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวปกากญอที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษากับชาวปกากญอใน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) หมู่บ้านพะเค๊ะ 2) หมู่บ้านถ้ำเสือ และ 3) หมู่บ้านขุนห้วยแม่สอด ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตากซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ในโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

นิยามศัพท์

การมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรมที่ชาวปกากะญอ กลุ่มตัวอย่างแสดงออกถึงความสนใจ ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ ตามพระราชดำริฯ โดยการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการฯ ได้แก่ ร่วมคิด/วางแผน ร่วมปฏิบัติ/ทำ ร่วมเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล

พืชสมุนไพร หมายถึง พืชที่มีสรรพคุณเป็นยา สามารถนำมาใช้ในการรักษาโรคได้ ซึ่งได้มีการสำรวจและปลูกในพื้นที่บริเวณ 3 หมู่บ้านแล้ว

โครงการพืชสมุนไพร หมายถึง โครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ ตามพระราชดำริฯ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งภายใต้แผนการแก้ไขปัญหายาชุมชน ที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนรับสนองพระราชกระแส ดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหายาชุมชนด้านเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีพร้อมๆ ไปด้วยการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในพื้นที่หมู่บ้านให้ปรากฏเป็นรูปธรรมในที่นี้หมายถึง โครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หมายถึง การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมของชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่างในการเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มรักษาความสงบหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะของชาวปกากะญอ กลุ่มตัวอย่าง โดยการเข้าร่วมรับการอบรมตามที่โครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ เพื่อการใช้ประโยชน์ หรือหลักสูตรเกี่ยวกับพืชสมุนไพรจากโครงการอื่นๆ ได้จัดขึ้น

การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร หมายถึง การใช้หรือไม่ใช้พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอ กลุ่มตัวอย่าง

ซึ่งการใช้จะได้จากการเก็บ การซื้อ หรือจากหมอยาพื้นบ้านนำเอาพืชสมุนไพรไปปรุงเป็นยารักษาโรคมาบำบัดรักษาโรคแก่ชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่าง

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ

สมมติฐานการวิจัย

อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของชาวปกากะญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

ในการศึกษาคั้งนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล แบบสอบถามที่สร้างจะผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และได้นำไปทดสอบ (pre-test) กับหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนของครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์หาค่าอัลฟา (alpha) ของแบบสัมภาษณ์ ได้ค่าเท่ากับ 0.951 จากนั้นปรับปรุง

แก้ไขแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพพื้นที่โดยทั่วไป และศึกษาโครงการพืชสมุนไพร ตามพระราชดำริฯ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยค้นคว้าจากเอกสารของทางราชการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสอบถามเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือ ผู้แทนครัวเรือนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ

การสุ่มตัวอย่าง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นพบว่าจำนวนครัวเรือนของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านพะเค๊ะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอดมีจำนวน 273 ครัวเรือน ขนาดของตัวอย่างที่เหมาะสมที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้สูตรของ R.V. Krejcie และ R.W. Mogan (เพ็ญแข, 2538) ได้จำนวนตัวอย่าง 160 ครัวเรือน และใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน (สุบงกช, 2526) เพื่อให้เกิดการกระจายของกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลของทั้ง 3 หมู่บ้านคือหมู่บ้านพะเค๊ะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอดมีจำนวนตัวอย่างที่ทำการศึกษาจำนวน 80, 42 และ 38 ครัวเรือนตามลำดับและในการเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 160 ชุด มาลงรหัส จัดทำคู่มือลงรหัส (code book) ป้อนข้อมูลเข้าคอมพิวเตอร์

2. ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดย

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหา ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้วิธีไคสแควร์ (Chi-square) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งใช้ต่อเมื่อค่าความคาดหมายของความถี่ในแต่ละแถวและแต่ละสดมภ์ มีค่ามากกว่า 10 ในกรณีที่ $df. = 1$ ค่าความถี่ที่คาดหมายของในแต่ละแถวและแต่ละสดมภ์ มีค่าน้อยกว่า 10 จำเป็นต้องปรับวิธีการทดสอบโดยใช้ Fisher's Exact Test (ศิริชัย และคณะ, 2544)

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและข้อมูลทั่วไปของชาวปกากญอ

ชาวปกากญอที่ทำการศึกษามีสัดส่วนของชายและหญิงใกล้เคียงกันคือชายร้อยละ 50.6 และหญิงร้อยละ 49.4 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 45 ปีร้อยละ 37.5 รองลงมามีอายุน้อยกว่า 35 ปี และมีอายุระหว่าง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.9 และ 30.6 ตามลำดับ โดยมีอายุน้อยสุด 18 ปี มากสุด 100 ปี และเฉลี่ย 43 ปี โดยส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 56.3 รองลงมาได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับอนุปริญญา/ปวส. หรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 28.1, 7.5, 3.8, 2.5 และ 1.9 ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีอยู่ระหว่าง 5-8 คนร้อยละ 58.7 รองลงมามีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า 5 คน และมากกว่า 8 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 และ 5.0 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักเกษตรกรรม (ปลูกข้าว และข้าวโพด) ร้อยละ 86.3 รองลงมามีอาชีพรับจ้าง (ถางไร่ เก็บข้าวโพด ปลูกบ้าน) ค้าขาย ข้าราชการ และธุรกิจ

ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 9.4, 1.9, 1.9 และ 0.6 ตามลำดับ อาชีพครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง (ถางไร่ เก็บข้าวโพด ปลูกบ้าน) คิดเป็น 42.5 รองลงมาคือเกษตรกรรม (ปลูกข้าวโพด ปลูกพริก) ค่าขาย ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 18.1, 8.1 และ 5.6 ตามลำดับ นอกจากนี้มีผู้ไม่มีอาชีพร้อยละ 25.6 รายได้รวมของครัวเรือนต่อปีส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 40,001 บาท ร้อยละ 26.9 รองลงมามีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท ระหว่าง 10,001-20,000 บาท น้อยกว่า 10,000 บาท และมีรายได้ระหว่าง 30,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.8, 21.9, 16.3 และ 11.3 ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ย 33,968 บาท และรายจ่ายรวมของครัวเรือนต่อปีส่วนมากอยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 23.8 รองลงมามีรายจ่ายรวมมากกว่า 40,001 บาท ระหว่าง 20,001-30,000 บาท น้อยกว่า 10,000 บาท และมีรายจ่ายรวมระหว่าง 30,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.9, 20.6, 18.1 และ 15.6 ตามลำดับ มีรายจ่ายเฉลี่ย 28,932 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายกับรายจ่ายพบว่าส่วนใหญ่มีเหลือเก็บร้อยละ 38.1 รองลงมามีรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย และมีรายได้เท่ากับรายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 31.9 และ 30.0 ตามลำดับ ภูมิลาเนาเดิมของราษฎรส่วนใหญ่เกิดที่นี้ร้อยละ 83.1 และย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ร้อยละ 16.9 โดยมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 28.1 รองลงมามีระยะเวลาที่อยู่อาศัยมากกว่า 50 ปี ระหว่าง 21-30 ปี ระหว่าง 31-40 ปี และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.3, 18.8, 16.9 และ 15.0 ตามลำดับ โดยมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 39 ปี

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมพบว่ามีผู้ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมร้อยละ 50.6 และเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมร้อยละ 49.4 มีการเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านร้อยละ 84.4 และไม่เข้าร่วมร้อยละ 15.6 การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมร้อยละ 70.0 และได้รับการฝึกอบรมร้อยละ 30.0 การได้รับข้อมูล/

ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ได้รับร้อยละ 80.6 และไม่ได้รับร้อยละ 19.4

ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากญอกลุ่มตัวอย่างโดยทดสอบความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรจำนวน 18 ข้อ ให้ 1 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบผิด จากการศึกษาพบว่ามีผู้ได้คะแนนสูงสุดเท่ากับ 14 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 6 คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.56 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.83 ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีผู้ตอบถูกมากที่สุด คือ ใบสาบเสือมีสรรพคุณสมานแผล ห้ามเลือดร้อยละ 90.0 รองลงมา ได้แก่ ดอกชมพูเห็ดเทศมีสรรพคุณแก้ท้องผูก รากขี้กามีสรรพคุณแก้ไอ แก้เจ็บคอ โดยพืชสมุนไพรทั้ง 2 ชนิดนี้มีผู้ตอบถูก ร้อยละ 78.1 หัว/เหง้ากระชายดำมีสรรพคุณฝนทาสมานบาดแผล คิดเป็นร้อยละ 73.1 ใบพลูมีสรรพคุณแก้ผื่นคัน ขับลม ร้อยละ 71.9 และคำถามความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่มีผู้ตอบถูกน้อยที่สุดคือ เปลือกต้นกอมขม (ชิงชัน) มีสรรพคุณรักษาไข้มาลาเรีย คิดเป็นร้อยละ 24.4 ส่วนระดับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรแบ่งออกเป็น 2 ระดับโดยใช้ค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการจำแนกระดับความรู้ต่ำหรือสูง ถ้าตอบได้คะแนนมากกว่าค่าเฉลี่ยถือว่าเป็นระดับความรู้สูงมีร้อยละ 70.6 และได้คะแนนน้อยกว่าค่าเฉลี่ยถือว่าเป็นระดับความรู้ต่ำมีร้อยละ 29.4

ชาวปกากญอส่วนใหญ่ทราบว่ามีการใช้พืชสมุนไพรในหมู่บ้านร้อยละ 76.9 และไม่ทราบร้อยละ 23.1 การพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพร ร้อยละ 75.0 และไม่เคยร้อยละ 25.0 การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรพบว่าส่วนใหญ่เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรร้อยละ 97.4 และไม่เคยร้อยละ 2.6 สำหรับผู้ที่เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรนั้นพบว่าทั้งหมดได้มาจากการเก็บหา รองลงมาได้มาจากหมอยาพื้นบ้านและจากการซื้อ คิดเป็นร้อยละ 16.8 และ 5.5 ของผู้ที่เคยใช้ประโยชน์ทั้งหมด

ตามลำดับ แหล่งที่เก็บหาสมุนไพรพบที่เก็บหาจากป่าธรรมชาติร้อยละ 81.9 รองลงมาเก็บหาจากป่าชุมชน และเก็บหาจากสวนครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.4 และ 51.0 ของจำนวนผู้เก็บหาทั้งหมดตามลำดับ

พืชสมุนไพรที่ชาวปกากญอ 3 หมู่บ้าน ใช้ประโยชน์ ได้แก่ สาบเสือ กอมขม กะเพรา พลู ชุมเห็ดเทศ ฝรั่ง เปล้าใหญ่ รวงจืด ขมิ้น บอระเพ็ด ไพล จิง กระเทียม ตีนเป็ด เสลดพังพอน ยอ ตะไคร้ จีกาเพกา เจตมูลเพลิง มะแว้งต้น กลิ้งกลางดง ส้มป่อย เป็นต้น

ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอ

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอแบ่งออกเป็น 5 ด้านคือ

1. การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน ประกอบด้วย ร่วมลงมติสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ มีส่วนร่วมในการประชุมจัดทำโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือให้ข้อเสนอแนะในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ กำหนดกฎเกณฑ์ภายในหมู่บ้านในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ในกิจกรรมต่างๆ โดยไม่กระทบต่อป่าที่มีอยู่ และเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังคำสั่งจากทางราชการเกี่ยวกับการร่วมกันอนุรักษ์พืชสมุนไพรตลอดจนการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบด้วย เข้าร่วมการฝึกอบรมการใช้พืชสมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษา มีส่วนร่วมกับทางราชการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร/ปลูกป่า มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำรวจพืชสมุนไพรในพื้นที่ป่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผ่นป้ายชื่อพืชสมุนไพรเพื่อเป็นสื่อในการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ชื่อพืชสมุนไพรในภาษาท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและจัดทำข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ หรือแรงงาน ประกอบด้วยมีส่วนร่วมในการลาดตระเวน ตรวจตราพื้นที่ป่าชุมชนหรือพื้นที่ป่ารอบหมู่บ้านและการมีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ หรือแรงงานในการทำกิจกรรมต่างๆ ในโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ได้แก่มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน

5. การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลประกอบด้วยมีส่วนร่วมกับทางราชการในการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์ และ ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการพืชสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์

สำหรับการกำหนดคะแนนของการมีส่วนร่วมเพื่อใช้พิจารณาผลของระดับการมีส่วนร่วมจะพิจารณาจากจำนวนครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ เข้าร่วม 1 ครั้ง เท่ากับ 1 คะแนน เข้าร่วม 2 ครั้ง เท่ากับ 2 คะแนน เป็นต้น โดยกิจกรรมแต่ละด้านสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วม โดยแต่ละด้านจะใช้ค่าเฉลี่ย แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมาก หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ชาวปกากญอกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมในระดับน้อย โดยกิจกรรมที่เข้าร่วมน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 79.4 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน คิดเป็นร้อยละ 68.1 ในขณะที่กิจกรรมที่ชาวปกากญอให้ความสนใจเข้าร่วมมาก คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 51.9 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 40.0

ค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมเท่ากับ 16.89 ซึ่งเป็นตัวที่ใช้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้ง

5 ด้าน โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมาก หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย และระดับการมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย คิดเป็นร้อยละ 62.5 และมีระดับการมีส่วนร่วมมาก คิดเป็นร้อยละ 37.5 โดยมี

การเข้าร่วมกิจกรรม สูงสุดเป็นจำนวน 65 ครั้ง ตั้งแต่เปิดโครงการมา และมีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยสุดคือไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมแม้แต่ครั้งเดียว รายละเอียดของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้ง 5 ด้าน และค่าเฉลี่ยรวมของการมีส่วนร่วมของราษฎรชาวปกากญอกลุ่มตัวอย่างดังแสดงใน Table 1

Table 1. Participation level by activity

Activity	Participation level		$\bar{X}$	Min.	Max.
	high	low			
1. Participation in issues discussion/ planning	51 (31.9)	109 (68.1)	3.06	0	21
2. Participation in implementation	64 (40.0)	96 (60.0)	7.70	0	27
3. Participation in money or kind or labour donation	58 (36.3)	102 (63.8)	1.61	0	10
4. Participation in benefits sharing	83 (51.9)	77 (48.1)	3.84	0	15
5. Participation in monitoring and evaluation	33 (20.6)	127 (79.4)	0.67	0	4
Total	60 (37.5)	100 (62.5)	16.89	0	65

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ได้แก่ การได้รับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของปกากญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร (Table 2)

จาก Table 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ พบว่า การได้รับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยกลุ่มของชาวปกากญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้รับข้อมูล/ข่าวสารมีร้อยละ 96.8 และได้รับข้อมูล/ข่าวสารร้อยละ 54.3 ส่วนกลุ่มของชาวปกากญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมากโดยไม่ได้รับข้อมูล/ข่าวสารมีร้อยละ 3.2 และได้รับข้อมูล/ข่าวสารร้อยละ 45.7

Table 2. Factors affecting people participation in herb development program under the Royal Initiative Project

Independent factors	Chi-square	Fisher's Exact Test	df.	Sig.
1 Age	0.482		1	0.487
2 Educational level	1.145		1	0.285
3 Main occupation		0.640	1	0.366
4 Household income	0.934		1	0.334
5 Resettlement period	0.027		1	0.870
6 Social group membership being	0.015		1	0.903
7 Herb information receipt	19.271		1	0.000*
8 Knowledge about herb	0.725		1	0.394
9 Used to attended the herb training courses	36.698		1	0.000*
10 The participation in the forest planting project activities		0.023	1	0.011*
11 Herb utilization		0.651	1	0.379

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกษินาจ (2543)

การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยกลุ่มของชาวปกากญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 77.7 และได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 27.1 ส่วนกลุ่มของชาวปกากญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 22.3 และได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ร้อยละ 72.9

การเข้าร่วมกิจกรรมของชาวปกากญอมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยกลุ่มของชาวปกากญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรน้อย โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 84.0 และได้เข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 58.5 ส่วนกลุ่มของชาวปกากญอที่มีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพรมาก โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

มีร้อยละ 16.0 และได้เข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 41.5 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิกรณ์ (2544)

สรุป

ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและข้อมูลทั่วไปของชาวปกากญอ

ชาวปกากญอที่ทำการศึกษามีสัดส่วนของชาย และหญิงใกล้เคียงกันคือเป็นชายร้อยละ 50.6 และหญิงร้อยละ 49.4 มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 56.3 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 5-8 คนร้อยละ 58.7 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ร้อยละ 86.3 มีอาชีพรองรับจ้าง ร้อยละ 42.5 มีรายได้รวมของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 33,968 บาท และรายจ่ายรวมของครัวเรือน 28,932 บาท เมื่อเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายพบว่าส่วนใหญ่มีเหลือเก็บร้อยละ 38.1 ภูมิลำเนาเดิมของชาวปกากญอส่วนใหญ่เกิดที่นี่ย้อยละ 83.1 โดยมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 39 ปี

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมพบว่า มีผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมร้อยละ 50.6 มีการเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านร้อยละ 84.4 ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 70.0 การได้รับข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรร้อยละ 80.6

ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวปกากญอพบว่า มีระดับความรู้สูงร้อยละ 70.6 และระดับความรู้ต่ำร้อยละ 29.4 ส่วนใหญ่ทราบว่า มีโครงการพืชสมุนไพรในหมู่บ้านร้อยละ 76.9 เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในโครงการพืชสมุนไพรร้อยละ 75.0 เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรร้อยละ 97.4 พืชสมุนไพรที่มีการใช้ประโยชน์ ได้แก่ สدابเสื่อ กอมขม กะเพรา พลู่ ชุมเห็ดเทศ ฝรั่ง เปล้าใหญ่ รวงจืด ขมิ้น บอระเพ็ด ไพล ขิง กระเทียม ดินเป็ด เสดคพังพอน ยอ ตะไคร้ จั๊กกา เพกา เจตมูลเพลิง มะแว้งต้น กลิ้งกลางดง ส้มป่อย เป็นต้น

ข้อมูลการมีส่วนร่วมของราษฎร

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอแบ่งออกเป็น 5 ด้านคือ 1) การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด/วางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ หรือแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล จากการศึกษพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 16.89 โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมาก หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยมีร้อยละ 37.5 และระดับการมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่าค่าเฉลี่ยมีร้อยละ 62.5

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวปกากญอในโครงการพืชสมุนไพรตามพระราชดำริฯ คือ การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสาร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

และการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าและตัวแปรอิสระที่ไม่มี ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมคือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร การฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพืชสมุนไพร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านควรรักษาความสำคัญในการส่งเสริมและให้การสนับสนุนในด้านการเข้าไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูล/ข่าวสาร โดยการจัดหาหนังสือพิมพ์/สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาให้ความรู้เรื่องพืชสมุนไพร การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรนำไปเผยแพร่ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน และนำเสนอรายการวิทยุหรือช่องรายการโทรทัศน์โดยทำการออกอากาศเกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบส่วนด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับสมุนไพรควรจัดการอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยนำกลุ่มบุคคลที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับพืชสมุนไพรมาก่อนซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีสูงถึงร้อยละ 70 มาเข้ารับการฝึกอบรม แต่เนื่องจากชาวปกากญอส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้มีปัญหาในเรื่องช่วงเวลาการเข้ารับการฝึกอบรม ฉะนั้นการจัดอบรมควรคำนึงถึงช่วงเวลาหรือฤดูกาลที่เหมาะสม ซึ่งจากการศึกษาพบว่าชาวปกากญอต้องการเข้ารับการฝึกอบรมพืชสมุนไพรอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง ครั้งละ 12 สัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) และการอบรมควรอบรมนอกฤดูกาลทำไร่คือช่วงระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม และควรส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าในโครงการพืชสมุนไพรให้มากยิ่งขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ควรดำเนินการสำรวจและส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพรที่จำเป็นต้องใช้บ่อยครั้ง

ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชน สวนสมุนไพร รวมทั้งควรรักษาพืชหายากซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่น แต่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์หรือหาได้ยากมาปลูกเพิ่ม เพื่อเป็นการขยายพันธุ์

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านควรจัดให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวปกากญอในชุมชนเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และถึงแม้ว่าชาวปกากญอส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาแต่มีความรู้ดีในเรื่องเกี่ยวกับพืชสมุนไพร เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์สมุนไพรที่ถูกวิธีมากยิ่งขึ้น จึงควรสนับสนุนเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร เช่น จัดหาหนังสือเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ไปไว้ในห้องสมุดของหมู่บ้านและโรงเรียนเพื่อเป็นการปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าของสมุนไพร จัดทำคู่มือหรือป้ายชื่อพืชสมุนไพร 2 ภาษา คือ ภาษากลางและภาษาถิ่น แต่เพื่อความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยคิดว่าควรมีการจัดสัมมนาหมอยาพื้นบ้าน และนักพฤกษศาสตร์ของทั้งชาวปกากญอและชาวไทยมาประชุมร่วมกันเพื่อตรวจสอบพร้อมแลกเปลี่ยนชื่อพืชสมุนไพรให้เกิดเป็นระบบ 2 ภาษา ก่อน แล้วจัดทำระบบฐานข้อมูล พร้อมทั้งจัดทำเป็นตำราเก็บไว้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องชื่อพืชสมุนไพรแก่ชาวปกากญอ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทำการศึกษา นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรจากป่าชุมชนให้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การทำอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้แก่ ชุมชน เพื่อลดการเก็บหาพืชสมุนไพรจากป่าธรรมชาติ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมป่าไม้. 2547. สถิติการป่าไม้ ของประเทศไทย 2547. สำนักงานเลขาธิการ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
_____. 2548. รายงานประจำปี 2547. กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,

กรุงเทพฯ.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2545. ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2545. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรุงเทพฯ

กษินาถ หลิมสวัสดิ์. 2543. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการพึงพิงป่าชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เพ็ญแข แสงแก้ว. 2540. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุโข. 2544. การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. บริษัท บุญศิริ การพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ

ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน. 2547. แผนพัฒนาหมู่บ้านพะโต๊ะ หมู่บ้านถ้ำเสือ และหมู่บ้านขุนห้วยแม่สอด ต.พระธาตุผาแดง อ.แม่สอด จ.ตาก ตามพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ศูนย์ประสานงานโครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ตาก.

สุทธิกรณ์ บุญญารัตน์นุสรณ์. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมต่อโครงการฝักพื้นบ้านแพทย์สมุนไพรเพื่อชุมชน ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.